

Tribina

Zloupotreba medija: Produkcija ratova, kriza, straha i mržnje

VREME

Dodatak nedeljnika VREME br. 1655 od 22. septembra 2022.

Nije prvi put da se planski podižu žestoke tenzije u medijima Srbije i da se građani plaše ratnim sukobima.

Čak se može reći da mediji bliski vlasti kontinuirano podgrevaju i intenziviraju regionalne i unutrašnje turbulencije. Ponovo su u medijima sveprisutni strani i domaći neprijatelji koji pokušavaju da ugroze državu i predsednika.

Šta je smisao konstantne produkcije kriza i sejanja straha i mržnje? I da li se ova igra vatrom može, čak i ako to nije namera, pretvoriti u požar?

Ovo su teme o kojima smo razgovarali na tribini nedeljnika "Vreme", održanoj u sredu 14. septembra, u kafeu "Coupe". Govornici su bili glavni urednik "Vremena" **Filip Švarm**, urednik i kolumnista "Vremena" **Teofil Pančić** i novinar **Nenad Živković**. Moderator je bio novinar "Vremena" Nedim Sejdinović.

Prateći domaće medije, izgledalo je da je Srbija do pre petnaestak dana na ivici rata. Pojedini državni zvaničnici i režimski analitičari izjavljivali su čak da je oružani sukob na Kosovu neizbežan, a u medijima su odjekivale reči panike, straha i mržnje: Albanci samo što nisu krenuli na sever Kosova da zlostavljaju Srbe i proteruju ih sa “vekovnih ognjišta”.

Na kraju se sve završilo sporazumom oko automobilskih tablica i ličnih dokumenata, rat je preko noći zaboravljen, a javnost se zaokupila drugim stvarima, kao što su Evroprajd, ekonomska kriza i “drama” oko formiranja nove vlade. Ana Brnabić je posetila Kosovo, a kosovski funkcioneri Preševo i Bujanovac.

Nije prvi put da se planski podižu žestoke tenzije u medijima Srbije i da se građani plaše ratnim sukobima. Čak se može reći da mediji bliski vlasti kontinuirano podgrevaju i intenziviraju regionalne i unutrašnje turbulencije. Ponovo su sveprisutni strani i domaći neprijatelji koji pokušavaju da ugroze državu i predsednika. Šta je smisao konstantne produkcije ratova, kriza, straha i mržnje? I da li se ova igra vatrom može, čak i ako to nije namera, pretvoriti u požar?

NEDIM SEJDINOVIĆ: Želim, pre svega, da vas pozdravim. Dugo nas nije bilo u Pančevu, gradu u kojem se uvek održavaju dobre tribine i inspirativni razgovori. Pre svega, zahvaljujući Građanskoj akciji Pančevo, organizaciji koja je odličan domaćin i suorganizator događaja. Bilo je najavljeno da će danas sa nama biti i dvoje narodnih poslanika, Borko Stefanović iz Stranke slobode i pravde i Dragana Rakić iz Demokratske stranke, ali – kao što ste verovatno videli – još uvek traje ta “istorijska” sednica Skupštine Srbije o Kosovu, a oni su procenili da je bitno da na njoj ostanu do kraja.

No, svakako mislim da, i bez njih, imamo dobre, relevantne goste za temu koju smo odabrali. Sa nama je Filip Švarm, glavni urednik “Vremena”, gost-domaćin Nenad Živković, pančevački novinar, i urednik i novinar “Vremena” Teofil Pančić. Kada smo koncipirali današnji razgovor, bilo je to vreme kada su još bili sveži medijski napisi koji su nas obavestavali da “samo što nije izbio rat na Kosovu”. Mediji bliski vlasti bili su prepuni sadržaja koji su širili paniku i strah. Neki visoki državni funkcioneri su čak rekli da je sukob neminovan. Atmosfera je bila užarena. Oni koji prate samo nezavisne medije mogli su to samo delimično da vide, a onima koji po prirodi posla imaju tu neprijatnu dužnost da čitaju i gledaju i medije bliske vlasti – odista je delovalo da je đavo

odneo šalu. I onda se stvar promenila preko noći. Tako dramatična tema jednostavno je nestala iz medija.

Kada sam za potrebe teksta za “Vreme” izučavao ranije, bezbrojne slučajeve podizanja panike, prethodne decenije, nailazio sam na skoro pa identične naslove u režimskim medijima o Kosovu, pre tri, četiri, pet ili šest godina. Sada je “Kurti slao trupe na sever Kosova”, a ranije su to činili Haradinaj, Tači i drugi.

Osim toga, nije Kosovo izuzetak. U našim medijima se povremeno vode slične kampanje koje pojašnjavaju da su i drugde u regionu Srbiji ugroženi, i da je sama Srbija ugrožena od spoljnog neprijatelja. Ratovi se praktično prizivaju. A da ne govorimo o tome da se malo-malo pa “meri” koliko je Srbija moćna, koliko ima oružja i tako dalje, kako se zveckaju oružjem...

Sada je svima jasno da te produkovane “ratne kampanje” imaju svoj smisao i cilj. Da zbune građane, da skrenu pažnju sa nekih drugih tema. Da se Aleksandar Vučić na kraju pojavi kao spasilac. Postavlja se međutim suštinsko pitanje. Da li ta igra vatrom može, čak i ako joj to nije cilj, zaista i da proizvede ozbiljne incidente, veliki požar? U međuvremenu se na političkoj i društvenoj sceni desilo još nekoliko važnih događaja, pa ćemo i o njima razgovarati.

Za početak ću dati reč Filipu Švarmu, glavnom uredniku “Vremena”.

Sada je svima jasno da te produkovane ‘ratne kampanje’ imaju svoj smisao i cilj. Da zbune građane, da skrenu pažnju sa nekih drugih tema. Da se Aleksandar Vučić na kraju pojavi kao spasilac. Postavlja se međutim suštinsko pitanje. Da li ta igra vatrom može, čak i ako joj to nije cilj, zaista i da proizvede ozbiljne incidente, veliki požar? —Nedim Sejdinović

Švarmski: Živimo u konstantnom neproglašenom ratu i vanrednom stanju

FILIP ŠVARM: Kao što znate, ja sam novinar i moram da budem u toku, da pratim sve medije. Dakle, kada slušate i čitate šta se govori i piše u medijima bliskim vlasti, možete steći utisak da smo mi u konstantnom neproglašenom ratu i vanrednom stanju. Postoji stvarnost i postoji ono što se kreira kao stvarnost. Vučić tu dolazi kao neka vrsta mađioničara koji "rešava stvar". Znam da svi ovo znamo, ipak ću još jednom reći, iako to nije nikakva mudrost. Svaka križa kreće od Vučića. On će izgovoriti nekoliko kratkih rečenica – zabrinuće se. E sad, da li zato što neće biti struje, ili zato što samo što nije izbio rat na Kosovu, ili zato što ne može u Jasenovac, svejedno. Nakon toga kreće dirigovano izjašnjavanje ministara, partijskih funkcionera... svakoga ko ima neku mrvicu moći. Na to se nakači sva ova režimska medijska scena koju vlast kontroliše, a to je 90 posto medija u Srbiji. I stvori se sveopšta halabuka. Ljudi i veruju i ne veruju. Ali, istorija poslednje tri decenije dovela nas je u situaciju da smo nekako uvek spremni na zlo. Da stalno mislimo da nam neko radi o glavi, da nas neko mrzi...

I tako, pusti se da nekoliko dana traje besomučna kampanja. Na Pinku oni njihovi ne idu kući... da bi se u nekom trenutku pojavio Vučić i preko cele te ujdurme prešao olako, sa nekoliko rečenica, i počeo da priča o auto-putevima i o tome kako je Srbija ekonomski tigar. Dakle, on kreira i rešava krize.

Postavlja se pitanje zašto to radi. Pa, iz prostog razloga što je njemu cilj da ispuni svaki kubni milimetar javnog prostora. On uvek mora biti u centru pažnje. Bez svakog milimetra centra pažnje možda bi se desilo da neki ministar nešto progovori o onome za šta je nadležan. Možda bi se desila i nekakva

rasprava. Možda debata na televiziji ne bi bila tek urlikanje kada u studiju sede dva neistomišljenika. Uvek mora biti jedan čovek, jedan *spiritus movens* koji se javlja svuda i koji nas plaši kao decu. Ako ne budete dobri, ako ne uradite to i to, nećete ništa dobiti, nešto će se grozno desiti. A kada prođe neko vreme, on je taj koji će vas umiriti, utešiti i reći "sve će biti dobro". To je ono što javnost voli da čuje. To je ono što javnost prepoznaje kao konstantu. Nismo sigurni da li će nešto biti dobro ili loše, ali onda će doći Vučić i reći nam kako će sve ipak biti dobro.

Tako stvar stoji kada je reč o "televizijskim ratovima" i "krizama". To je konstanta poslednjih deset

Istorija poslednje tri decenije dovela nas je u situaciju da smo nekako uvek spremni na zlo. Da stalno mislimo da nam neko radi o glavi, da nas neko mrzi... —Filip Švarmski

Ne mogu da se setim koliko je puta bio pripreman atentat na predsednika Srbije. Ne mogu se setiti ni da je iko uhapšen zbog toga. Ne možemo se setiti ni koliko je puta obećana borba protiv kriminala i korupcije. A ne vidimo da je iko uhapšen od značajnijih ličnosti. Možemo da pričamo o bezbroj ‘dramatičnih’ tema koje su ispunjavale naše medije, da bi onda preko noći nestale. Zbog čega se to radi? Malo je to i rijaliti, ali u suštini – to je supstitut, zamena za politiku —**Filip Švarm**

godina. Ne mogu, recimo, da se setim koliko je puta bio pripreman atentat na predsednika Srbije. Ne mogu se setiti ni da je bilo ko uhapšen zbog toga. Ne možemo se setiti ni koliko je puta obećana borba protiv kriminala i korupcije. A ne vidimo da je iko uhapšen od značajnijih ličnosti. Možemo da pričamo o bezbroj “dramatičnih” tema koje su ispunjavale naše medije, da bi onda preko noći nestale. Zbog čega to rade? Malo je to i rijaliti, ali u suštini – to je supstitut, zamena za politiku.

U Srbiji ne postoji normalan i suvisao politički život. Ne treba ići u zapadnu Evropu, ne treba gledati

u razvijene zemlje, dovoljno je da čovek pogleda bilo koji TV dnevnik u zemljama regiona i da mu vilica padne. Biće zaprepašćen jer ti dnevници ne počinju sa: “Predsednik republike danas je...” Biće zaprepašćen što o određenim problemima govore i vlast i opozicija, ravnopravno, u istom terminu. Videće da tamo postoje debate ljudi koji se ne slažu, ali koji pokušavaju da pronađu nekakav kompromis. Mi smo došli u situaciju da je rijaliti medijska zamena za ono što bi trebalo da bude politika.

To je naš život i to je vreme koje živimo, i nažalost to vreme jedu skakavci.

U Srbiji ne postoji normalan i suvisao politički život. Ne treba ići u zapadnu Evropu, ne treba gledati u razvijene zemlje, dovoljno je da čovek pogleda bilo koji TV dnevnik u zemljama regiona i da mu vilica padne. Biće zaprepašćen jer ti dnevници ne počinju sa: ‘Predsednik republike danas je...’ —Filip Švarm****

Živković: Država u Srbiji služi da pljačka i maltretira građane

NEDIM SEJDINOVIĆ: Često se moramo ponavljati jer se i stvari koje se dešavaju oko nas neprestano ponavljaju. Sa druge strane, ovo društvo je toliko podeljeno da vi imate paralelne narative koji se međusobno nigde ne sreću. Mi kao da razgovaramo različitim jezicima. I to definitivno može prouzrokovati ozbiljniji društveni konflikt, to nasilje nerazumevanja. Nenade, ova sveopšta agresija u kojoj živimo, promocija straha, promocija mržnje... kakve to posledice ostavlja ili može da ostavi na društvo?

NENAD ŽIVKOVIĆ: Mi živimo u bolesnom društvu, i to društvo nije bolesno od juče. To društvo je, sa blagim i kratkotrajnim pokušajima ozdravljenja, počelo da oboleva još sredinom osamdesetih godina prošlog veka. Imamo dovoljno godina da se toga živo i u realnom vremenu sećamo. Nevolja je u tome što mi ne samo da nismo uspeli da izgradimo političko društvo, već ne uspevamo da izgradimo ni bilo kakve pretpostavke ozbiljnog, normalnog i zdravog društva. To se, naravno, dešava zbog krajnje konkretnih interesa garnitura koje su, skoro neprestano, na vlasti poslednjih trideset i pet godina. One obnavljaju i reprodukuju istu matricu: sukobi između najrazličitijih društvenih grupa gorivo su koje te garniture drži na vlasti. I oni od toga neće odustati.

Sada bi se moglo razgovarati o teorijama zavere. Jedna od najčešćih je ta da su u sve umešane tajne službe. Ali, zaista ima smisla razmišljati o tome kako je moguće da mi posle evo trideset godina tranzicije i dalje ne uspevamo da vidimo njene pozitivne rezultate, već samo negativne. Živimo u društvu u kojem tranzicija hronično nije dovršena, u društvu u kojem, u skladu s tim, jedan mali broj ljudi ni iz čega, preko noći, napravi desetine ili stotine miliona evra. U ovih trideset i pet godina nismo uspeli da izgradimo, da ponovim, ni osnovne pretpostavke onoga što

se naziva pravnom državom ili uređenom državom ili državom u kojoj postoji vladavina prava. Mi smo i dalje svakodnevno suočeni sa stotinama i stotinama nepravdi, od kojih najveću štetu, naravno, trpe “nesnalažljivi” građani. Neverovatno je da mi nismo uspeli svih ovih godina da izgradimo državu koja će biti servis i zaštitnik građana, već naša država postoji samo da ih na najrazličitije načine pljačka i maltretira, što je fenomen svoje vrste.

Mladi ljudi uopšte ne hvataju vezu između onoga što je za njih daleka, apstraktna i visoka politika na jednoj strani i kvaliteta sopstvenog života na drugoj —Nenad Živković

Nevolja je u tome što mi ne samo da nismo uspeli da izgradimo političko društvo, već ne uspevamo da izgradimo ni bilo kakve pretpostavke ozbiljnog, normalnog i zdravog društva. To se, naravno, dešava zbog krajnje konkretnih interesa garnitura koje su, skoro neprestano, na vlasti poslednjih trideset pet godina. One obnavljaju i reprodukuju istu matricu: sukobi između najrazličitijih društvenih grupa gorivo su koje te garniture drži na vlasti — **Nenad Živković**

Još je čudesniji fenomen da mi nekako, kao, i dalje ne uspevamo da pronađemo pravi odgovor na pitanje kako smo došli u ovu situaciju. Možda je razlog u tome što nas koji kritički razmišljamo ima malo, i zato što smo neorganizovani, što nismo sposobni da svoje argumente i stavove distribuiramo dalje iz relativno uskih krugova. Mi smo svesni problema. Ali, nikako ne uspevamo, a u tome prolaze godine i decenije, da pronađemo model kako da odgovorimo na taj nadražaj.

Mislim da bi odgovor trebalo da pruže pre svega mladi ljudi, ali to je stvar koja me dodatno zabrinjava. Zabrinjava me njihova nezainteresovanost za

politiku, za javne poslove... Danas imati osamnaest ili dvadeset godina i reći “ne zanima me politika” prevedeno na jezik tog uzrasta znači: ne zanima me kvalitet sopstvenog života. Mladi ljudi uopšte ne hvataju vezu između onoga što je za njih daleka, apstraktna i visoka politika na jednoj strani i kvaliteta sopstvenog života na drugoj. E, to je nešto na čemu ima smisla raditi. Objasniti im, recimo, zašto je loša stvar uzeti sto evra od Vučića. Objasniti im da to sa jedne strane podstiče lakomost; sa druge strane, kada oni budu vraćali tih 100 evra, dug će biti, recimo, 180 evra. To je primer šta bismo zapravo mogli i trebali da radimo. Predlažem da u tom smislu vodimo ovaj razgovor.

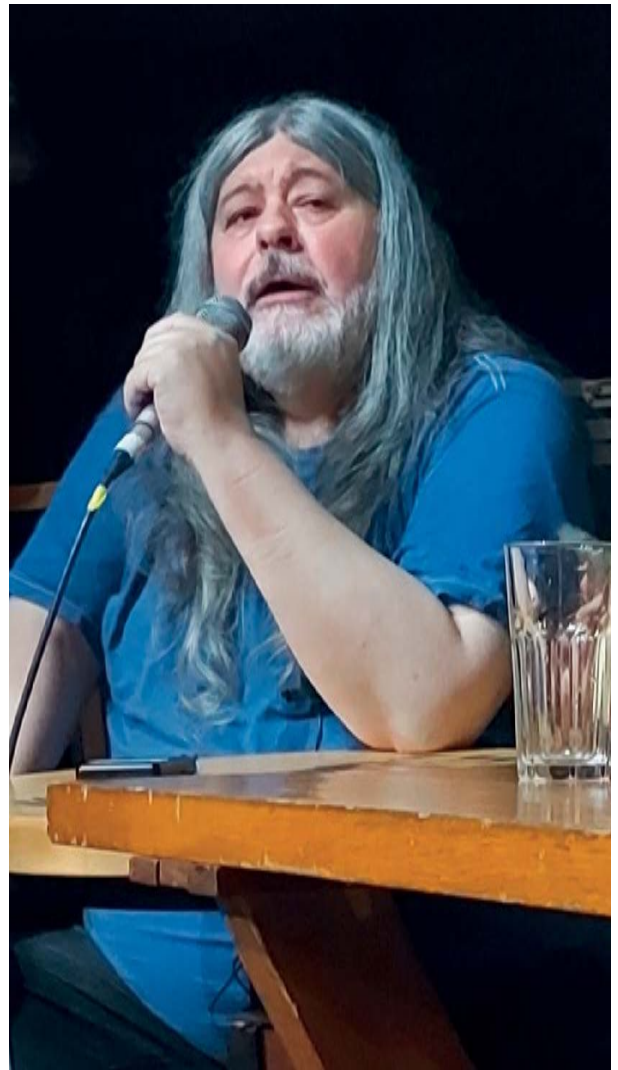
Neverovatno je da mi nismo uspeli svih ovih godina da izgradimo državu koja će biti servis i zaštitnik građana, već naša država postoji samo da ih na najrazličitije načine pljačka i maltretira — **Nenad Živković**

Pančić: Kako je Vučić demontirao politiku

NEDIM SEJDINOVIĆ: Što bi rekao ministar finansija: da nismo podigli kredit morali bismo se zadužiti! Teofile, Nenad je rekao da se već trideset godina vrtimo u istom krugu. Imam dva pitanja za tebe. Prvo, meni se čini da je, i pored milion opravdanih kritika koje možemo uputiti tzv. postpetooktobarskim vlastima, u prvih 12 godina ovoga veka ipak postojao nekakav javni dijalog u društvu, nekakav medijski pluralizam. Čula su se različita mišljenja, raspravljalo se o važnim temama. Da li možeš da uporediš taj period sa periodom vlasti Srpske napredne stranke? Druga stvar: kada je Vučić došao na vlast, on je vrlo brzo inaugurisan za faktora mira i stabilnosti. Moram da kažem da, prema mojim uvidima, to se ne odnosi samo na Srbiju nego na ceo region. On je nekako doživljen kao osoba koja se bori protiv korupcije i unosi neke nove vetrove u politiku. Kako su ljudi upali u tu zamku?

TEOFIL PANČIĆ: To su dva pitanja, za koja ne znam da li ću uspeti da ih spojim u jedan odgovor. Ali, pokušaću. Krenuću od prvog, a negde ću se malo preklapati sa tezama koje je Nenad izneo, a za koje mislim da su strašno značajne.

To je upravo pitanje depolitizacije, i to ne samo mladih. Mislim da je depolitizacija zapravo najveći uspeh ovakvih vlasti kao što je vlast Srpske napredne stranke. Kažem "ovakvih vlasti", jer to nije neka jedinstvena i do sada neviđena vlast. To je fenomen koji se širi istočnom i južnom Evropom. Širi se on i zapadnom Evropom, ali na sreću ostaje pred vratima institucija. Svi režimi "ovakvih" zemalja su veoma slični u osnovnoj stvari. Tu, pre svega, mislim na Rusiju i Belorusiju, one su najekstremnije. Međutim, imate i režim Viktora Orbana u Mađarskoj, režim Redžepa Erdogana u Turskoj, pa, do pre neku godinu, režim Gruevskog u Makedoniji. I kod nas,

režim Aleksandra Vučića. Svi oni, bez obzira na istorijske i kulturološke raznorodnosti, imaju više sličnosti nego razlika. Ne u pogledu ideologije, jer oni ideologiju uglavnom i nemaju, osim što bismo ih generalno mogli smestiti na desno-konzervativni pol. Njihova ideologija je, zapravo, populizam i paternalizam. Nprestano se, svi, pozivaju na "lošu prošlost". Putin, recimo, u tom kontekstu govori o "Jeljcinovom dobu", Orban o "vladavini mađarskih socijalista", Gruevski o "vremenu SDP-a", Vučić "o vremenu DOS-a...", Erdogan o "vremenu vladavine sekularnih,

Svako ko je od 2012. godine naovamo pričao da je svejedno za koga se glasa, da ne mora da se glasa i da su svi isti, bacio je cepanicu u peć depolitizacije, koja danas ovo društvo satire —Teofil Pančić

Kada otvorim ‘Politiku’, nije pitanje da li se ja slažem ili ne slažem sa njihovom orijentacijom, sa njihovim tumačenjem događaja... Tu se radi o tome da događaja kod njih uglavnom nema. Da stvari koje su meni i vama bitne tamo najčešće jednostavno ne postoje. A ako se u jednom trenutku i spomenu, spomenu se na neki čudan način kojim se potpuno demontira svaki njihov smisao —**Teofil Pančić**

kemalističkih snaga”... Kažu, otprilike, da su to bile otuđene elite koje su u ime svojih materijalnih i ideoloških interesa zapravo tlačile nas, običan narod. Oni uvek govore “nas” jer sebe smatraju predstavnicima “običnog naroda”.

Setite se da je Srpska napredna stranka došla na vlast pre svega na priči o korupciji i depolitizaciji. Nije ona došla na vlast sa temom “Karlovac–Karlomag”. To je ostavila iza sebe. Priča je bila drugačija. Mi smo ta čista snaga koja će vas, ako glasate za nas, osloboditi zlih političara. Nemojte da se dalje

opterećujete, jer je politika zlo. Nemojte da gledate političke rasprave, u kojima Pera hoće ovo, a Žika hoće ono. Pa, dosta je više toga. Pa, sto stranaka na vlasti, pa se sastaju, pa se rastaju. Pa koalicije, pa pucaju koalicije. Dajte da stvorimo stabilnost, da nađemo jednog čoveka koji će biti stub te stabilnosti. I svi smo, hvala bogu, našli tog čoveka. Od Putina, preko Orbana, Erdogana, pa do Vučića – svi zapravo rade na istoj stvari. Na suštinskoj depolitizaciji svojih društava. Cilj je da politika postane nešto daleko, apstraktno, što sa običnim čovekom nema nikakve

Od Putina, preko Orbana, Erdogana, pa do Vučića – svi zapravo rade na istoj stvari. Na suštinskoj depolitizaciji svojih društava. Cilj je da politika postane nešto daleko, apstraktno, što sa običnim čovekom nema nikakve veze. Da se sve političke stranke, osim te jedne, demontiraju i postanu potpuno nevažne. Da opozicija postane potpuno marginalna i da bude na rubu svakog interesovanja —**Teofil Pančić**

Šta je glavni odgovor na pitanje u čemu je razlika između onog vremena i ovog? Pa, to je razlika. Tada je, ipak, politika nešto značila. Postojala je debata. Postojala je svest o tome da je društvo složen mehanizam. Da u društvu postoje različite strukture koje prirodno imaju različite interese i različita mišljenja. I da ne možemo svi da mislimo isto —**Teofil Pančić**

veze. Da se sve političke stranke, osim te jedne, demontiraju i postanu potpuno nevažne. Da opozicija postane potpuno marginalna i da bude na rubu svakog interesovanja. Znači, da više nema ničega i da bude kao u vreme jednopartijskog režima. Imaš Druga Tita, bratstvo i jedinstvo, i čao. S tim što ovde nema ni Druga Tita, ni bratstva, ni jedinstva, već samo parodije svega toga. To je, zapravo, ono što ovaj tip vlasti radi.

Ako mislite da sam otišao od priče sa medijima, nisam. Sve ovo se i te kako tiče medija. Nedime, pomenio si taj medijski pluralizam u postpetoktobarskom periodu. On je bio prirodna posledica činjenice da smo imali vlast koja ne samo da je imala kakav-takav demokratski profil i potencijal nego smo imali i vlast koja je deljena. Ni u jednom periodu nismo imali gospodara koji će biti usamljen na pijedestalu. Nije to bio ni Koštunica, nije to bio ni Đinđić, a nije bio ni Tadić. Vlast je bila deljena, kao što je i prirodno u demokratskim sistemima da se vlast deli i da jedni druge nadziru, a da mi kao građani i javnost nadziremo sve njih. To je ono što je suštinska razlika. Ova ekipa je postigla ono čemu takva ekipa jedino i teži. A to je, u velikoj meri, postigla i zahvaljujući nama. Mi kao građani nikako nismo nedužni. Nismo nedužni zbog toga što se nalazimo u ovoj situaciji. Mi kao građani, a pogotovu naša takozvana elita, intelektualna, politička, medijska... Svako ko je od 2012. godine naovamo pričao da je svejedno za koga se glasa, da ne mora da se glasa i da su svi isti, bacio je cepanicu u peć depolitizacije, koja danas satire ovo društvo.

U medijima se danas ne raspravlja o bitnim stvarima. Recimo, ja sam, isto kao i Filip, potrošač novina. Znače, kada otvorim “Politiku”, nije pitanje da li se ja slažem ili ne slažem sa njihovom orijentacijom, sa njihovom tumačenjem događaja... Tu se radi o tome da događaja kod njih uglavnom nema. Da stvari koje su meni i vama bitne tamo najčešće jednostavno ne postoje. A ako se u jednom trenutku i spomenu, spomenu se na neki čudan način kojim se potpuno demontira svaki njihov smisao. To je ono čemu mediji danas služe, 95% njih. Da najvažnije teme za ovo društvo prosto nestanu. Da ih uopšte nema. Da raspravljamo o budalaštinama i sporednostima, i eventualno nekim stvarima koje su važne ali su važne negde drugde. Na primer, vi ćete u “Politici” pročitati ozbiljan tekst o najnovijim političkim dešavanjima u Paragvaju. Ali, mogli ste i bez toga da prođete. Prosto, to je ono što je zapravo sistematsko kroćenje i sterilisanje medija, elektronskih i štampanih. Svih glavnih mejnstrim medija koji dopiru do najviše gledalaca.

To je zapravo otpočetak i bio cilj. Tek je na drugom mestu konstantno hvaljenje Vučića: to da je Vučić veliki vođa, da je mudri vizionar bez kojeg ne možemo... Naravno da je to bitan deo priče, ali to je za publiku sa jeftinijim ulaznicama. To je za one koji su u tom smislu beznadežni. Nisu oni ti koji drže Vučića na vlasti. Ne. Vučića na vlasti drži ona struktura društva koja manje ili više kaže ili misli “ne mogu time da se bavim”, “ma jeste ovaj Vučić čudan, ali ja imam svoja posla, našao sam neki mir”... Dakle, “imamo neki svoj život, neki svoj svet”; “nećemo

više da se prljamo tim stvarima, gadno nam je”. E pa to, koliko god bilo ljudski razumljivo, ta struktura građanstva drži na vlasti populiste u svim zemljama koje sam pomenuo, pa tako i u Srbiji. To je glavni uspeh vlasti kao što je Vučićeva. Da krucijalan deo društvo bude potpuno nezainteresovan za politiku, za praćenje medija...

A ovi njihovi jadni vernici, bez obzira da li veruju iskreno ili za sendvič, tek su žalosna pojava. Oni su posledica ukupne građanske, demokratske i generalne kulture, ili nekulture. Ali, nisu oni glavni problem. Tako je i sa medijima. Glavni problem sa medijima za mene nisu “informeri”. Glavni problem su “mediji srednjeg toka”, mediji koji rade na depolitizaciji građana. “Hajde da pričamo o nekim lepim stvarima. Šta bre ima da se zamaramo time, mi smo fini ljudi.” Pazite, sve je to u redu. I ja volim filmove i knjige, a vidi se da volim i hranu. Ali, nemojte da mešamo žanrove. Postoji vreme i mesto za sve.

Šta je glavni odgovor na pitanje u čemu je razlika između onog vremena i ovog? Pa, to je razlika. Tada je, ipak, politika nešto značila. Postojala je debata. Postojala je svest o tome da je društvo složen mehanizam. Da u društvu postoje različite strukture koje prirodno imaju različite interese i različita mišljenja. I da ne možemo svi da mislimo isto. Koliko puta smo raspravljali o koječemu, pa vi me znate sa raznih televizija. Stalno se debatovalo o nečemu. Ne znam da li postoji grad u Srbiji gde bar jedanput nisam bio na nekoj tribini. E pa vidite, u poslednjih deset godina taj prostor, javni prostor, do te mere

je monopolizovan da mi zapravo nemamo ni gde da govorimo.

Najbanalniji primer je problem koji smo imali sa ovom serijom tribina. U nekim gradovima bukvalno nismo mogli da pronađemo niti jedan jedini prostor ovog tipa, gde bismo mogli da debatujemo. Nema. Jer, svaki prostor koji je u javnom vlasništvu, neka biblioteka, kulturni centar, sve je to zatvoreno. Nema šanse. Ako je neki privatni prostor u pitanju, boje se odmazde SNS-a. I ne boje se bez razloga. Nisu paranoični nego su iskusni. Dakle, radi se o tome da je javni prostor skoro ukinut za bilo kakvu raspravu o bilo čemu.

Pa vidite, do juče smo imali i skupštinu bez opozicije. Danas imamo skupštinu u kojoj opozicija nešto postoji. Koliko je jalovo u ovim okolnostima, to je priča za sebe, ali hajde da se sada time ne bavimo. Dakle, on je, Vučić, ali ne Vučić kao osoba nego Vučić kao metafora – demontirao politiku onako kao što se bomba onesposobi. Izvadite eksplozivno punjenje i onda ona postaje samo predmet koji stoji tu na stolu, potpuno bezazlen i nevažan. Tako je on demontirao politiku i politički život, javni život, medijski život, medijsku živost.

Vi zapravo danas u Srbiji imate gomilu medija koji se mogu podeliti na direktno režimske i na one koji su indirektno režimski, a indirektno su režimski tako što se prave da nisu ni režimski ni neregimski. I imate onu preostalu marginu, šačicu nezavisnih medija. U prvoj polovini devedesetih takođe smo imali šačicu neregimskih medija, a danas smo opet došli do toga. Jedina razlika je tehnološki napredak i to

što je danas mnogo više prisutan onlajn. Ali ja govorim o profesionalnim medijima, ne govorim o ljudima koji pišu nešto po profilima. Dakle, to je opet šačica medija. Znači, napravili smo pun krug i došli smo, u drugačijim tehnološkim pa donekle i

političkim i istorijskim okolnostima, do one iste tačke na kojoj smo bili u prvoj polovini devedesetih. Tako da nije čudo da sada imamo nestašice mleka i šećera, jer i to nekako logično ide uz naša nežna sećanja na ta vremena.

Švarm: “Beli listići” ili smrt građanske srbije

NEDIM SEJDINOVIĆ: Hvala, Teofile, na zaista ozbiljnom uvidu u našu stvarnost. Asocirao si me na nešto što verovatno prisutni nisu imali prilike videti u medijima, a reč je dakako o javnom prostoru. Nedavno je u Novom Sadu održana debata o spomeniku tzv. nevinim žrtvama. Siguran sam da znate da novosadska vlast planira da podigne spomenik onima koji su ubijeni na koncu Drugog svetskog rata, po oslobođenju, među kojima se nalaze i osvedočeni ratni zločinci. Tribina je, baš zbog nedostataka javnog prostora, održana ispred Srpskog narodnog pozorišta, na platou gde su se već i ranije održavale javne debate. Računalo se da postoji gradska rasveta koja će osvetliti prostor. I šta se desilo? Tribina je počela, u nekom trenutku je mrak počeo da pada, celokupna gradska rasveta je bila uključena osim tih nekoliko bandera na platou. Tribina je protekla u potpunom mraku. I kada je završena, posle desetak minuta, oni su upalili svetla. Meni je fascinantno što je to kao anomaliju primetilo tek nekoliko ljudi. Kao da

smo navikli na takve stvari, kao da je to nešto što je sasvim normalno.

E sad, što se tiče Teofila i “čutljive mase”... Ne treba zanemariti ni činjenicu da je Vučić, i kao lider i kao metafora, uspeo da razvije jedan zaista impozantan sistem korupcije u kojem su se mnogi, mnogi i neočekivano, našli. Ali, nisam zapravo hteo to Filipa da pitam. Hteo sam Filipa da pitam o temi koja je aktuelna, i koju ne možemo da izbegnemo čak i da hoćemo. I koja naravno i te kako ima veze sa ovim razgovorom. Evroprajd je u pitanju.

Interesuje me kakve medijske kampanje o kojima smo govorili ostavljaju posledice po društvo, u smislu novog uspona nacionalizma i šovinizma? Gledamo ove litije, vidimo opet vaskrsnuće raznoraznih utranacionalističkih grupacija, na društvenim mrežama eksploziju mržnje... Primetili smo da je, recimo, na antigej-litijama učestvovao i otac Anđelko. Ne deluje da je to slučajnost, to svakako nosi neku poruku, tim pre što su neki režimski mediji to zdušno

‘Beli listići’ su rekli otprilike ovo: ‘Mi smo nesposobni. Mi ne umemo da vodimo državu. Hajde da damo nekome ko to može.’ Pa ko to može? Mogu radikali, mogu službe, mogu socijalisti. Mogu strukture starog režima. A zbog čega su to rekli? Zbog toga što smo se između sebe toliko isposvađali, pa nek komšiji crkne krava. Tog trenutka je umrla Druga Srbija. Tog trenutka je umrlo građanstvo kao opcija u Srbiji —**Filip Švarm**

propratili. E sada, neki kažu da je čitava priča oko Evroprajda namerno prenaduvana, da se stvori još jedan cirkus u društvu, dok drugi ukazuju da imamo ozbiljan problem, da je u pitanju gaženje ljudskih prava, Ustava, odluka Ustavnog suda... Iznenađuje li te, Filipe, ova eksplozija nacionalizma, mržnje, ksenofobije i primitivizma u proteklom periodu?

FILIP ŠVARM: Ne, naravno. Ali, nadovezao bih se, pre toga, na sagovornike i koncentrisao na pitanje koje stalno sebi postavljamo: “Kako smo došli dovd? Kako smo došli u ovu situaciju, ponovo?”

Sigurno da period od 2000. do 2012. godine nije bio idealan: bilo je mnogo, mnogo problema. Ali, ja zaista ne znam da se iko plašio Đinđića ili Koštunice, ili Borisa Tadića. Ne sećam se da su postojali ovakvi politički monolozi. Sećam se parlamenta koji se čak u jednom periodu držao dosta dobro. Na primer, za vreme jedne vlade koju je predvodila Demokratska stranka,

skupštinska većina je bila veoma tanka, sa svega dva ili tri poslanika iznad polovine. I šta smo onda imali? Imali smo deo građanske elite – koju je sačinjavao veliki broj časnih ljudi koji su se devedesetih godina borili za pravdu, ljudska prava, protiv nacionalizma, protiv rata, protiv šovinizma, a koji su jednog trenutka odlučili da postanu “beli listići”. Ali, šta su zapravo značili “beli listići”? Značili su delegitimizaciju građanstva. Svi smo znali, znali su i “beli listići”, ko dolazi nakon Borisa Tadića i Demokratske stranke. Dolaze presvučeni radikali. Dolaze naprednjaci koji su sa svojim šefom u Haškom tribunalu raskrstili tek godinu ili dve pre. Oni nikada nisu suštinski povukli svoju nacionalističku politiku. Možda su ublažili retoriku, ali onaj nacionalizam “Karlovac–Karlobag–Virovitica” je opstao. E sad, ti “beli listići”, ta građanska Srbija rekla je otprilike ovo: “Mi smo nesposobni. Mi ne umemo da vodimo državu. Hajde da damo nekome ko to može.”

To kod nas zapravo nije prava putinofilija, niti prava rusofilija. To je zapravo mržnja prema Zapadu, mržnja prema Evropskoj uniji, mržnja prema uređenom društvu, mržnja prema vladavini prava. U tome je suština —**Filip Švarm**

Ono što smo naučili za ovih deset godina vladavine neoradikala jeste da se slobode u Srbiji ne povećavaju, već smanjuju. Iz godine u godinu, slobode je sve manje. Ono slobode što ima, postoji samo zahvaljujući tome što ovoj zemlji trebaju pare iz Evropske unije —**Filip Švarn**

Pa ko to može? Mogu radikali, mogu službe, mogu socijalisti. Mogu strukture starog režima. A zbog čega su to rekli? Zbog toga što smo se između sebe toliko isposvađali, pa nek komšiji crkne krava. Tog trenutka je umrla Druga Srbija. Tog trenutka je umrlo građanstvo kao opcija u Srbiji.

Dakle, kada ste dopustili da pređete preko svih moralnih normi, preko celog svog životnog puta i javnog delovanja, sukobljavanja sa totalitarizmom, ratom, šovinizmom, kada pređete preko svega toga samo zato što je izbila svađa u porodici, vi ste uništili moralnu podlogu na kojoj je postojalo građansko društvo. Da se ne lažemo, mi smo ostaci ostataka. Nešto što je razbacano, nešto što se okuplja na ovakvim mestima.

Bio sam na toj “čuvenoj” Paradi ponosa pre jedanaest godina, kada se tuklo, kada se razbijalo po Beogradu, kada su gorele prostorije Demokratske stranke. Svašta se dešavalo. I to je u jednom trenutku stvarno izgledalo kao ratno stanje. Po dolasku na prednjaka na vlast, šta imate? Kao da je neko okrenuo prekidač. Nema više Crkve. Nema više huligana koji sebe nazivaju navijači. Nema više desničara. Oni daju kao neko saopštenje, ali sve na ulici bude mirno. Pa čak prođu i dva Prajda godišnje. Nikom ništa.

Šta se dešava ove godine? Ove godine je opet situacija takva kakva jeste, svet koji smo znali pre 24. februara i ruskog napada na Ukrajinu više ne postoji. Postoji novi svet. Postoje i neke nove dve Evrope. Postoji i jedna ta, da tako kažem, autoritarna internacionala. To su ovi ljudi o kojima je Teofil govorio. Ali, postoji i ta zaljubljenost u Putina. Ta putinofilija. U Srbiji se zapravo jako malo zna o Rusiji. Jako se malo zna o stvarnom načinu vlasti u Rusiji i kako se tamo živi. Znači, kada oni govore o ruskoj kulturi, pomenue Dostojevskog. To je zato što nisu čitali ništa ni

pre ni posle njega. Ali zapravo to nije prava putinofilija, niti prava rusofilija. To je zapravo mržnja prema Zapadu, mržnja prema Evropskoj uniji, mržnja prema uređenom društvu, mržnja prema vladavini prava. U tome je suština. I onda, kada sada dođemo do Evroprajda, Evroprajd je idealan da se pokaže ta mržnja. Pustićete desničare da pokažu srednji prst. Mi vam preko Evroprajda “vraćamo” za Kosovo. Pustićete Crkvu. Dakle, najkonzervativniji i najmračniji deo Crkve odjednom postaje mejnstrim. Onda ćete pustiti kojekakve ljude koji će izricati svoje mišljenje. I mi ćemo se baviti time.

Zapravo, od toga ne treba bežati. Time se moramo baviti. Ali moramo stvari prikazati onakvima kakve jesu. Moramo im dati pravo ime. Dakle, ovo što mi imamo danas jeste spuštanje mraka na Srbiju. To uvek tako počinje. Nekome smeta Evroprajd. Nekome će smetati ljudi koji će doći u Srbiju, koji ne krše zakon, koji ne rade ništa što je zabranjeno. Naprotiv, oni relaksiraju ovo društvo. Približavaju ga savremenim vrednostima, a relaksiraju od unutrašnjih podebla. I to je dobro. Ali to odjednom prestaje biti dobro. Kada zabranite Evroprajd, kada dopustite da litije određuju ko sme, a ko ne sme da izađe na ulice, kada dopustite ljudima da pričaju o tobože brizi za porodicu, a prelaze preko silovanja, nasilja nad ženama, prelaze preko nasilja nad decom, onda se morate zapitati šta je sledeće. Jer, ono što smo naučili za ovih deset godina vladavine neoradikala jeste da se slobode u Srbiji ne povećavaju, već se smanjuju. Iz godine u godinu, slobode je sve manje. Ono slobode što ima, postoji samo zahvaljujući tome što ovoj zemlji trebaju pare iz Evropske unije. Zato što joj trebaju ti investitori koji dolaze iz Evrope, pa im onda treba kakav-takav okvir za njih, da stvari makar prividno izgledaju normalne.

Sa druge strane, imate potrebu da mobilizujete ono što je najretrogradnije, ono što je najmračnije. Kada to mobilizujete, onda najlakše možete da uplašite građane. Onda možete stalno da proizvodite televizijske ratove, da imate “drugog” koji je neprijatelj. I koristite upravo tu retrogradnost da, na neki način, napakostite Zapadu. Da pokažete da je “Srbija suverena, nezavisna država kojom se ne upravlja iz Vašingtona, Brisela ili Berlina”. To je ono što oni žele. Srbija je jedina zemlja u Evropi u kojoj ljudi nose majice sa slovom “Z”, u kojoj se zdušno navija za Rusiju protiv Ukrajine. Zemlja gde ste imali skupove ne protiv rata, nego skupove podrške ratu. Prvi put sam u životu to video. I onda, kada sve to uvežete, dobijete ovo što dobijete.

E sada, da se vratim na Nedimovo pitanje. Učešće Anđelka Vučića na litijama, na skupu podrške svemu onome najretrogradnijem u društvu, toliko je slučajno koliko sam ja slučajno ovde. Nije bilo slučajno, naravno. Ideja je bila nešto drugo. A to je ta večita Vučićeva manipulacija. To je prodavanje magle. Hajde da iskoristim priliku da izreklamiram novi broj “Vremena”. Profesorka Danica Popović u intervjuu govori o prodavcima magle. Više nije važno da li govore istinu ili lažu, jer sve ima neke svoje ciljeve i mi moramo da se tu negde uklopimo. Tako se i Vučić uklapa. Sa jedne strane, pokazuje Putinu, pokazuje desnici koja je sve jača u Srbiji, kako je i deo njegove porodice za to što oni rade. Ali eto, pritiska ga Evropa, pritiska ga Amerika, pa nije baš on mogao da dođe.

Živković: Nije teško manipulirati neobrazovanima i neinformisanimima

NEDIM SEJDINOVIĆ: Nenade, čini mi se da si htelo da se nadovežeš na Teofila i Filipa?

NENAD ŽIVKOVIĆ: Imam utisak da ovaj režim opstaje ne samo zbog neaktivnosti građana, kako kaže Teofil, već i na onome što potencira Filip – koliko je građana uopšte preostalo! Kolika je uopšte naša svest o tome šta je građanska svest? Nije teško manipulirati podanicima koji su slabo informisani, slabo obrazovani i, da ne kažem, ispotprosečno inteligentni. Dodatna je nevolja to što dobar deo medija, ovih o kojima Teofil priča, zapravo unosi dodatnu zabunu. Ovde se deset godina, prema njima, sprovodi “volja većinskog naroda” ili “većinska volja naroda”. Ali, kako mi uopšte definišemo šta znače ti pojmovi? I zašto bismo većinski narod kao narod ili duh naroda uzimali kao bilo kakav kriterijum u pravnoj državi i u jednom civilizovanom društvu? To jednostavno ne postoji. Postoji samo u propagandnim floskulama, koje treba da dodatno zbune i uplaše ljude. E to jako dobro prolazi u Srbiji. Ja to gledam na primeru svojih komšija. Kako se zapravo jako lako utiskuju te vrlo jednostavne poruke, kao preslikači. Samo

se utisne, i tu prosto prestaje bilo kakvo dalje kritičko promišljanje te poruke. To se usvaja u razmeri 1/1 bez ikakve kritičke analize ili bilo kakvog kritičkog promišljanja. I od tog trenutka ti ljudi su prosto spremni da bez ikakve sumnje tu poruku dalje reprodukuju. To je jedan nivo problema.

Drugi nivo problema je ono o čemu bi kao novinari zapravo trebalo više da pričamo. Kakva je uloga medija u svemu ovome što se dešava? Pogledajte ove medije bez ukusa, boje i mirisa koji ne bi da budu režimski, ali zapravo jesu. Jesu zato što stoniraju javno mnjenje. Pogledajte samo koliko ima takvih medija bez ukusa, boje i mirisa u samom Pančevu. Ili, recimo, prebrojmo se. Ja u publici ovde vidim samo jednu koleginicu. Zašto ovde nema pedeset pančevačkih novinara, uključujući dopisnike beogradskih ili novosadskih medija? Zar je moguće da pričamo o novinarstvu u Pančevu bez novinara? Nije moguće da nisu znali za ovaj događaj. A čak i da nisu bili obavješteni, kakvi su to novinari ako ne znaju da se održava današnja tribina? Vidite, izostaje čak i elementarna radoznalost za to šta će neki drugi novinari da kažu.

Nije teško manipulirati podanicima koji su slabo informisani, slabo obrazovani i, da ne kažem, ispotprosečno inteligentni —Nenad Živković

Tribina i transkript tribine deo su projekta "Podsticanje javne debate o demokratiji", koji nedeljnik "Vreme" realizuje uz podršku američke Nacionalne zadužbine za demokratiju (NED). Ovaj tekst, celokupan sadržaj i izneti stavovi isključiva su odgovornost nedeljnika "Vreme" i ni na koji način ne odražavaju stavove i mišljenja NED-a.

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec